

Audyt zewnętrzny jako mechanizm nadzoru korporacyjnego

Jacek Gad*

Streszczenie: *Cel* – Celem artykułu jest analiza usytuowania audytu zewnętrznego w systemie nadzoru korporacyjnego. Celem artykułu jest również identyfikacja koncentracji na rynku usług audytorskich świadczonych na rzecz spółek publicznych notowanych na GPW w Warszawie.

Metodologia badania – Treści przedstawione w artykule sformułowano na podstawie studiów literatury przedmiotu oraz regulacji. W procesie badawczym wykorzystano także raporty roczne spółek publicznych.

Wynik – Analiza planowanych zmian legislacyjnych wskazuje, że rola audytu zewnętrznego w systemie nadzoru korporacyjnego wzrośnie. W większym stopniu w proces audytu zewnętrznego zaangażowani będą członkowie komitetu audytu. Spółki publiczne będą zobowiązane do cyklicznej zmiany nie tylko kluczowego biegłego rewidenta, ale również firmy audytorskiej. W ramach badania ustalono, że jedynie ok. 19% badanych jednostek dokonywało zmiany firmy audytorskiej na przestrzeni lat 2011/2012 oraz 2012/2013. Wydaje się, że szczególnie ważne z punktu widzenia nadzoru korporacyjnego jest zobowiązanie biegłych rewidentów do oceny wiarygodności sprawozdania z działalności oraz sprawozdania z nadzoru korporacyjnego.

Oryginalność/wartość – W artykule przedstawiono problem usytuowania audytu zewnętrznego w systemie nadzoru korporacyjnego, który jest relatywnie rzadko przedstawiany w polskiej literaturze przedmiotu. W artykule przedstawiono także planowane zmiany legislacyjne dotyczące audytu zewnętrznego.

Słowa kluczowe: nadzór korporacyjny, audyt zewnętrzny, rachunkowość

Wprowadzenie

Skandale korporacyjne z początku XXI wieku stanowiły impuls do intensyfikacji działań na rzecz wzmocnienia wiarygodności sprawozdawczości finansowej, jak również sprawozdawczości niefinansowej. Rozwiązania legislacyjne dotyczące nadzoru nad sprawozdawczością finansową przyjęte w Stanach Zjednoczonych zostały przeniesione na grunt europejski za sprawą zaleceń sformułowanych w 2002 roku przez zespół kierowany przez J. Wintera (2002). Zalecenia te stały się podstawą europejskiego planu modernizacji nadzoru korporacyjnego (Commission of the European Communities 2004). W planie tym istotne znaczenie miały działania na rzecz doskonalenia procesu audytu zewnętrznego.

Jak zaznaczył były szef Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości D. Tweedie (2004, s. 4), solidna infrastruktura sprawozdawczości finansowej musi być zbudowana na czterech filarach: (1) spójne, kompleksowe oraz oparte na jasnych zasadach regulacje rachunkowości; (2) efektywne współdziałanie zarządu i rady nadzorczej oraz kontroli

* dr Jacek Gad, Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości, e-mail: jacek.gad@gmail.pl.

wewnętrznej m.in. w obszarze implementacji regulacji rachunkowości; (3) audyt zewnętrzny, który zapewnia interesariuszy, że jednostka wiarygodnie przedstawiła swoje dokonania oraz sytuację finansową w sprawozdaniach finansowych; (4) mechanizmy egzekwowania prawa, które zapewniają, że reguły wynikające z regulacji rachunkowości oraz audytu zewnętrznego są przestrzegane.

Trafnym wydaje się sformułowanie R. Deutsch, który zauważył, że w ostatecznym rozrachunku sprawozdania finansowe są tak silne, jak silne jest najsłabsze ogniwo w łańcuchu: sporządzających sprawozdania, rad nadzorczych oraz audytorów zewnętrznych (IFAC 2011, s. 8).

Celem niniejszego artykułu jest analiza usytuowania audytu zewnętrznego w systemie nadzoru korporacyjnego. Celem artykułu jest również identyfikacja koncentracji na rynku usług audytorskich świadczonych na rzecz spółek publicznych notowanych na GPW w Warszawie.

Treści przedstawione w artykule sformułowano na podstawie studiów literatury przedmiotu oraz regulacji. W procesie badawczym wykorzystano także raporty roczne spółek publicznych.

1. Audyt zewnętrzny w systemie nadzoru korporacyjnego

Często przywoływaną w literaturze definicją nadzoru korporacyjnego jest definicja sformułowana przez OECD (2004, s. 11), zgodnie z którą nadzór korporacyjny „dotyczy sieci relacji między kadrą zarządzającą spółek, ich organami zarządzająco-nadzorczymi, akcjonariuszami i innymi interesariuszami (podmiotami zainteresowanymi działaniem spółki). Nadzór korporacyjny oferuje ponadto strukturę, za pośrednictwem której ustalane są cele spółki, środki realizacji tych celów oraz środki umożliwiające śledzenie wyników spółki”.

W zależności od umiejscowienia bodźców oddziałujących na spółkę można wyróżnić wewnętrzne i zewnętrzne mechanizmy nadzoru korporacyjnego (Marcinkowska 2014, s. 50). Do mechanizmów wewnętrznych nadzoru korporacyjnego, szczególnie istotnych z punktu widzenia wiarygodności systemu rachunkowości, należą m.in.: rada nadzorcza, uformowany z członków rady nadzorczej komitet audytu, audyt wewnętrzny. Z kolei do mechanizmów zewnętrznych nadzoru korporacyjnego, które mają kluczowe znaczenie z punktu widzenia wiarygodności systemu rachunkowości należą m.in.: regulacje dotyczące sprawozdawczości finansowej, regulacje dotyczące sprawozdawczości z obszaru nadzoru korporacyjnego oraz audyt zewnętrzny.

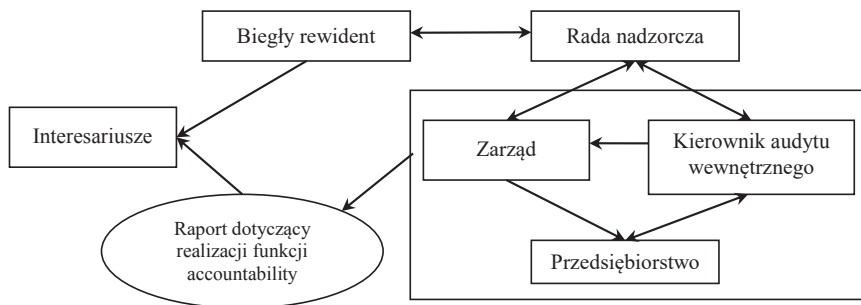
Audyt zewnętrzny zajmuje szczególne miejsce w systemie nadzoru korporacyjnego, gdyż tworzy fundamenty sprawozdawczości finansowej dostarczając zapewnienia, że sprawozdania finansowe są sporządzone, we wszystkich istotnych aspektach, zgodnie z odpowiednimi regulacjami sprawozdawczości finansowej oraz rzeczywistą sytuacją finansową jednostki (IFAC 2011, s. 24). Audyt zewnętrzny stanowi zewnętrzną i obiektywną kontrolę sposobu sporządzania sprawozdań finansowych oraz formy prezentacji informacji w tych

sprawozdaniach (Cadbury Report 1992, s. 36). Wyniki badań empirycznych stanowią potwierdzenie, że audyt zewnętrzny zwiększa zaufanie do ujawnień prezentowanych przez przedsiębiorstwa (Solomon 2007, s. 171–175).

Biorąc pod uwagę problemy, o których mowa w teorii agencji (Jensen, Meckling 1976), należy zauważyć, że audyt zewnętrzny stanowi jeden z mechanizmów nadzoru korporacyjnego, który pomaga dawcom kapitału monitorować i kontrolować zarząd (Solomon 2007, s. 171). Audyt zewnętrzny przyczynia się do niwelowania problemów agencyjnych.

W literaturze zwraca się uwagę, że w XXI wieku należy oczekiwać od audytora zewnętrznego, iż dostarczy on zapewnienia na temat tego, że (ICAS 1993, s. 5–20): (1) sprawozdania finansowe są prawidłowe, (2) spółka nie zbankrutuje, (3) nie doszło do nadużyć finansowych, (4) zarządzający przestrzegają prawa, (5) spółka jest zarządzana w sposób kompetentny, (6) spółka zastosowała odpowiedzialne podejście do takich zagadnień, jak ochrona środowiska oraz sprawy społeczne.

W prezentowanym w literaturze współczesnym modelu raportowania korporacyjnego oczekuje się, że biegły rewident będzie niezależny od zarządu oraz będzie dostarczał informacji osobom trzecim, jeżeli podejrzewają oni, że zarząd dokonuje defraudacji majątku lub postępuje niezgodnie z prawem (rys. 1). W modelu tym zakłada się również, że biegły rewident będzie działał na rzecz szerokiego grona interesariuszy oraz, że będzie odpowiadał finansowo, jeżeli nie wywiąże się ze swoich obowiązków (Baker, Wallage 2000, s. 182).

Rysunek 1. Nowy model raportowania finansowego

Źródło: Baker, Wallage (2000), s. 182.

Biorąc pod uwagę relacje między organami spółki a biegłym rewidentem należy zauważyć, iż oczekuje się obecnie, że rada nadzorcza będzie aktywną stroną w procesie komunikacji z biegłym rewidentem. W badaniu zrealizowanym w 2012 roku przez Deloitte oraz Polski Instytut Dyrektorów m.in. wśród rad nadzorczych spółek publicznych aż 76% respondentów wskazało, że rada nadzorcza lub komitet audytu spotyka się audytorem zewnętrznym badającym sprawozdanie finansowe. Niemal 40% respondentów wskazało, że w trakcie tych spotkań zarząd jest proszony o opuszczenie sali (Deloitte 2012, s. 17).

2. Wybrane problemy dotyczące funkcjonowania audytu zewnętrznego w świetle regulacji ustawowych i środowiskowych

Fundamentalne zmiany legislacyjne dotyczące relacji na płaszczyźnie spółka – biegły rewident zostały wprowadzone w Polsce w 2009 roku (mowa tu przede wszystkim o Ustawie o rachunkowości oraz Ustawie o biegłych rewidentach).

Zgodnie z art. 66 ust. 4 Ustawy o rachunkowości wyboru biegłego rewidenta dokonuje organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe jednostki, chyba że statut, umowa lub inne wiążące jednostkę przepisy prawa stanowią inaczej. Zadanie to może być powierzone radzie nadzorczej. Zarząd jednostki nie może dokonać takiego wyboru. Zapis ten ma na celu przeciwdziałanie sytuacji, w której zarząd poprzez decyzję o zatrudnieniu może wywierać presję na audytora, by ten sformułował pozytywną ocenę z badania. Rekomendacji odnośnie wyboru biegłego rewidenta może natomiast, zgodnie z zapisami Ustawy o biegłych rewidentach dokonywać komitet audytu. Do zadań komitetu audytu należy m.in. monitorowanie wykonywania czynności rewizji finansowej oraz monitorowanie niezależności biegłego rewidenta oraz podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych. Podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych (firma audytorska) pisemnie informuje komitet audytu o istotnych kwestiach dotyczących czynności rewizji finansowej, w tym w szczególności o znaczących nieprawidłowościach systemu kontroli wewnętrznej jednostki w odniesieniu do procesu sprawozdawczości finansowej (Art. 86 Ustawy o biegłych rewidentach). Dodatkowo, podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych jest zobowiązany do przekazania komitetowi audytu: (1) oświadczenia potwierdzającego jego niezależność i niezależność biegłych rewidentów wykonujących czynności rewizji finansowej, (2) informacji dotyczących usług świadczonych na rzecz jednostki, (3) informacji o zagrożeniach jego niezależności oraz czynnościach zastosowanych w celu ograniczenia tych zagrożeń (Art. 88 pkt 2 i 3 Ustawy o biegłych rewidentach).

Zgodnie z art. 66 ust. 7 Ustawy o rachunkowości rozwiązanie umowy o badanie sprawozdań finansowych lub przegląd tych sprawozdań jest możliwe jedynie w sytuacji zaistnienia uzasadnionej podstawy. Różnice poglądów w sprawie stosowania zasad rachunkowości lub standardów rewizji finansowej nie stanowią uzasadnionej podstawy rozwiązania umowy. Przepis ten wyraźnie wzmacnia pozycję biegłego rewidenta w badanej spółce.

Powyższe przepisy wydają się być znaczące w procesie zwiększania wiarygodności sprawozdań finansowych. W tych warunkach, działania zarządu, zmierzające do wywarcia presji na biegłego rewidenta, by ten wydał pozytywną opinię co do wiarygodności badanych sprawozdań finansowych są znacznie utrudnione.

Istotna z punktu widzenia wzmocnienia wiarygodności sprawozdań finansowych wydaje się być rotacja firmy audytorskiej realizującej proces audytu zewnętrznego w danej spółce. Biorąc pod uwagę rozwiązania przyjęte w tym obszarze w Polsce, ważne jest pojęcie kluczowego biegłego rewidenta, który podpisuje opinię i raport z badania oraz który jest odpowiedzialny za wykonywanie czynności rewizji finansowej w imieniu firmy audytorskiej

(Art. 2 pkt 5 Ustawy o biegłych rewidentach). Zgodnie z art. 89 ust 1 Ustawy o biegłych rewidentach kluczowy biegły rewident nie może wykonywać czynności rewizji finansowej w tej samej jednostce zainteresowania publicznego w okresie dłuższym, niż 5 lat. Regulacje polskie nie wskazują natomiast, jak często należy zmieniać firmę audytorską.

Zgodnie z jedną z zasad wynikających z Dobrych Praktyk Spółek Notowanych na GPW 2016, spółki publiczne powinny zamieścić na korporacyjnej stronie internetowej informację o treści obowiązującej w spółce reguły dotyczącej zmieniania podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych, bądź też o braku takiej reguły.

Jednostki, których sprawozdania finansowe podlegają badaniu, są również zobowiązane do ujawnienia w informacji dodatkowej wynagrodzenia biegłego rewidenta za: (1) obowiązkowe badanie rocznego sprawozdania finansowego, (2) inne usługi poświadczające, (3) usługi doradztwa podatkowego, (4) pozostałe usługi.

W ramach badania przeprowadzonego w 2009 roku przez IFAC (*International Federation of Accountants*) ustalono, że zdaniem przedstawicieli środowiska biznesu kluczowe z punktu widzenia wiarygodności systemu informacyjnego przedsiębiorstw jest rozszerzenie audytu zewnętrznego poza sprawozdanie finansowe (IFAC 2011, s. 31). Rozwiązania w tym zakresie zostały przyjęte w 2015 roku w Polsce. Otóż na mocy ustawy z dnia 23 lipca 2015 roku o zmianie ustawy o rachunkowości oraz niektórych innych ustaw biegły rewident w swojej opinii musi m.in.: (1) wskazać, czy informacje zawarte w sprawozdaniu z działalności uwzględniają postanowienia Ustawy o rachunkowości i są zgodne z informacjami zawartymi w rocznym sprawozdaniu finansowym, (2) złożyć oświadczenie, czy w świetle wiedzy o jednostce i jej otoczeniu uzyskanej podczas badania stwierdzono w sprawozdaniu z działalności istotne zniekształcenia, i wskazać, na czym one polegają, (3) wskazać, czy emitent obowiązany do złożenia oświadczenia o stosowaniu ładu korporacyjnego zawarł w tym oświadczeniu informacje wymagane zgodnie z zakresem określonym w przepisach wykonawczych, a w odniesieniu do określonych informacji wskazanych w tych przepisach lub regulaminach – stwierdzić, czy są one zgodne z mającymi zastosowanie przepisami oraz z informacjami zawartymi w rocznym sprawozdaniu finansowym.

Wydaje się, że rozszerzenie audytu zewnętrznego na sprawozdanie z działalności wpłynie na zwiększenie wiarygodności tego sprawozdania. Należy zauważyć, że sprawozdania z działalności, sporządzane często bez należytej uwagi, są ważnymi narzędziami nadzoru korporacyjnego.

3. Planowane zmiany legislacyjne dotyczące audytu zewnętrznego

W związku z implementacją postanowień Dyrektyw Unii Europejskiej dotyczących m.in. audytu zewnętrznego prowadzone są obecnie w Polsce prace nad nowymi regulacjami w tym obszarze. Zmiany legislacyjne związane będą m.in. z (<http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/rewizja-finansowa/aktualnosc>, z dnia 28.02.2016 r.):

- obowiązkową rotacją firmy audytorskiej (obok obowiązującego w tej chwili wymogu zmiany kluczowego biegłego rewidenta),
- zakazem świadczenia określonych usług na rzecz badanej jednostki (czyli tzw. „czarna lista”),
- limitem na wynagrodzenie za świadczenie dozwolonych usług innych, niż badanie na rzecz badanej jednostki,
- wzmocnieniem roli komitetu audytu poprzez zwiększenie jego udziału w procesie wyboru firmy audytorskiej mającej przeprowadzić badanie, jak również w samym procesie badania sprawozdania finansowego,
- wprowadzeniem obowiązku sporządzania dodatkowego raportu z badania przeznaczanego dla komitetu audytu.

Co istotne, w nowych regulacjach przewidziane są sankcje w przypadku nienależytego przeprowadzenia czynności rewizji finansowej. Należą do nich m.in.: (1) powiadomienie nakazujące osobie fizycznej lub prawnej odpowiedzialnej za naruszenie, zaprzestania odnośnego postępowania i powstrzymania się od niego w przyszłości; (2) oświadczenie publiczne wskazujące osobę odpowiedzialną oraz charakter naruszenia, publikowane na stronie internetowej właściwych organów; (3) tymczasowy zakaz, nakładany na biegłego rewidenta, firmę audytorską lub kluczowego partnera firmy audytorskiej – na okres nieprzekraczający trzech lat – przeprowadzania badań ustawowych lub podpisywania sprawozdań z badania; (4) nałożenie na członka firmy audytorskiej lub członka organu administracyjnego lub zarządzającego jednostki interesu publicznego tymczasowego zakazu – na okres nieprzekraczający trzech lat – pełnienia funkcji w firmach audytorskich lub jednostkach interesu publicznego; (5) nałożenie administracyjnych kar pieniężnych na osoby fizyczne oraz prawne (Art. 30a Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/56/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. zmieniającej dyrektywę 2006/43/WE w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych).

Wydaje się, że szczególnie istotne z punktu widzenia nadzoru korporacyjnego są nowe rozwiązania dotyczące współpracy biegłych rewidentów z komitetami audytu.

Biegli rewidenci lub firmy audytorskie przeprowadzający ustawowe badania sprawozdań finansowych jednostek interesu publicznego będą zobowiązani do złożenia dodatkowego sprawozdania dla komitetu audytu badanej jednostki nie później, niż w dniu złożenia sprawozdania z badania (Art. 11 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 537/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r.).

W ramach planowanych zmian legislacyjnych rozszerzone zostaną zadania komitetu audytu związane z audytem zewnętrznym.

Zgodnie z planowanymi zmianami komitet audytu będzie między innymi zobowiązany do: (1) informowania organu nadzorczego badanej jednostki o wynikach badania ustawowe- go i wyjaśnienia, w jaki sposób badanie to przyczyniło się do rzetelności sprawozdawczości finansowej i jaka była rola komitetu audytu w tym procesie; (2) monitorowania procesu sprawozdawczości finansowej i przedkładania zalecenia lub propozycji w celu zapewnienia

jego rzetelności; (3) monitorowania skuteczności istniejących w przedsiębiorstwie systemów wewnętrznej kontroli jakości i systemów zarządzania ryzykiem oraz, w stosownych przypadkach, jego audytu wewnętrznego w zakresie sprawozdawczości finansowej badanej jednostki, bez naruszania jego niezależności; (4) monitorowania badania ustawowego rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, w szczególności jego wykonania, (5) kontrolowania i monitorowania niezależności biegłych rewidentów lub firm audytorskich, w szczególności zasadności świadczenia usług niebędących badaniem sprawozdań finansowych na rzecz badanej jednostki (Art. 39 ust. 6 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/56/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r.).

Ponadto, komitet audytu będzie odpowiedzialny za procedurę wyboru biegłego rewidenta lub firmy audytorskiej.

Do dnia 17 czerwca 2016 roku państwa członkowskie są zobowiązane zaimplementować powyższe zmiany do swoich porządków prawnych.

4. Struktura rynku firm audytorskich badających sprawozdania finansowe spółek publicznych – wyniki badań

Badanie empiryczne miało na celu ustalenie koncentracji na rynku usług audytorskich świadczonych na rzecz spółek publicznych.

Badaniu poddane zostały raporty roczne spółek publicznych notowanych na GPW w Warszawie. Z badania wyłączono spółki, które:

- nie posiadały statusu spółki publicznej w latach 2011, 2012 lub 2013,
- nie poddały swojego sprawozdania finansowego badaniu w którymś z analizowanych lat,
- nie ujawniły w raporcie rocznym jednostki, która badała sprawozdanie finansowe.

Grupa badawcza liczyła 388 spółek. Dokonano analizy 1164 raportów rocznych sporządzonych w latach 2011–2013. Jednostki podlegające badaniu podzielono według następujących sektorów: Przemysł lekki (w tym: przemysł spożywczy, przemysł lekki, przemysł tworzyw sztucznych, przemysł farmaceutyczny, przemysł inne), Przemysł ciężki (w tym: przemysł chemiczny, przemysł motoryzacyjny, przemysł surowcowy, przemysł paliwowy, przemysł drzewny, przemysł elektromaszynowy, przemysł metalowy, energetyka, materiały budowlane), Budownictwo (w tym: budownictwo, deweloperzy), Handel (w tym: handel hurtowy, handel detaliczny), Informatyka (w tym: informatyka, telekomunikacja), Finanse (w tym: finanse, ubezpieczenia, banki), Usługi (w tym: usługi inne, hotele i restauracje), Media, Rynek kapitałowy.

W 388 spółkach zakwalifikowanych do badania usługi audytorskie świadczyły 93 firmy audytorskie. W ramach badania zidentyfikowano 6 firm audytorskich, które badały sprawozdania finansowe przynajmniej 5% spółek z całej grupy badawczej. Jednostki te określono jako „czołowe” firmy audytorskie (tab. 1). Na przestrzeni analizowanych lat nieznacznie

zmniejszył się łączny udział „czołowych” firm audytorskich w rynku usług audytorskich świadczonych na rzecz spółek publicznych notowanych na GPW.

Na rynku firm audytorskich badających sprawozdania finansowe spółek publicznych notowanych na GPW największy udział miały Ernst & Young i Deloitte (tab. 1).

Tabela 1

Udział firm audytorskich w badaniu sprawozdań finansowych spółek publicznych (%)

Firma audytorska	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
1. Ernst & Young	11,1 (badanie zrealizowane w 43 spółkach)	10,1	8,8
2. Deloitte	10,1	10,6 (badanie zrealizowane w 41 spółkach)	12,4 (badanie zrealizowane w 48 spółkach)
3. BDO Polska	9,0	8,0	6,7
4. KPMG	8,8	8,2	8,5
5. PKF Polska	6,2	7,0	7,7
6. PricewaterhouseCoopers	5,2	7,2	7,5
Pozostałe firmy audytorskie	49,7	49,0	48,5

Źródło: opracowanie własne.

Z roku na rok zmniejsza się udział firm audytorskich, które badają sprawozdania finansowe tylko jednej spółki publicznej (tab. 2). W roku 2011 firmy te stanowiły 9,5% badanej zbiorowości, natomiast w roku 2013 jedynie 7%.

Tabela 2

Udział firm audytorskich badających sprawozdania finansowe tylko jednej spółki (%)

	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Firmy audytorskie, które badały jedną spółkę	9,5	8,8	7,0

Źródło: opracowanie własne.

We wszystkich analizowanych sektorach „czołowe” firmy audytorskie stanowiły przynajmniej 30% wszystkich firm audytorskich badających sprawozdania finansowe spółek z danego sektora.

Na przestrzeni analizowanych lat „czołowe” firmy audytorskie dominowały na rynku usług audytorskich w takich sektorach, jak: Rynek kapitałowy, Finanse, Budownictwo, Przemysł ciężki, Usługi, Informatyka (tab. 3). Jednocześnie miały one najmniejszy udział wśród firm badających sprawozdania finansowe spółek publicznych w sektorach: Media, Przemysł lekki, Handel.

Tabela 3

Udział „czołowych” firm audytorskich w badaniu sprawozdań finansowych w poszczególnych sektorach (%)

	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
1. Rynek kapitałowy	66,7	66,7	66,7
2. Finanse	63,8	59,6	59,6
3. Budownictwo	63,8	62,1	60,3
4. Przemysł ciężki	62,1	63,2	65,3
5. Usługi	52,9	61,8	55,9
6. Informatyka	52,5	55,0	52,5
7. Media	42,9	42,9	42,9
8. Przemysł lekki	41,7	37,5	37,5
9. Handel	41,3	41,3	45,7

Źródło: opracowanie własne.

W ramach badania ustalono udział spółek, które dokonały zmiany firmy audytorskiej. Przyjęto, że zmiana firmy audytorskiej jest bardziej istotna, niż zmiana kluczowego biegłego rewidenta. Wyniki badań wskazują, że w grupie badawczej udział jednostek, które dokonały zmiany firmy audytorskiej wynosił odpowiednio na przełomie lat 2011/2012 19,1% oraz na przełomie lat 2012/2013 19,3%.

Najwyższy udział spółek, które dokonały zmiany firmy audytorskiej zidentyfikowano na przełomie lat 2011/2012 w sektorze Handel (23,9%) oraz na przełomie lat 2012/2013 w sektorze Finanse (25,5%) (tab. 4).

Tabela 4

Udział spółek publicznych, w których nastąpiła zmiana biegłego rewidenta w poszczególnych sektorach (%)

	Lata 2011/2012	Lata 2012/2013
1. Handel	23,9	23,9
2. Przemysł ciężki	23,2	23,2
3. Media	21,4	7,1
4. Finanse	19,1	25,5
5. Przemysł lekki	18,8	14,6
6. Usługi	17,6	14,7
7. Rynek kapitałowy	16,7	0,0
8. Budownictwo	13,8	17,2
9. Informatyka	12,5	17,5

Źródło: opracowanie własne.

Uwagi końcowe

Na przestrzeni ostatnich lat przyjęto w Polsce rozwiązania legislacyjne, których celem było zwiększenie roli audytu zewnętrznego w procesie zapewniania wiarygodności sprawozdań finansowych. Wyłączono zarządzających z grona jednostek, które mogą wybrać biegłego rewidenta. Wskazano również, że różnice poglądów w sprawie stosowania zasad rachunkowości lub standardów rewizji finansowej nie mogą być podstawą do rozwiązania umowy z biegłym.

Przed biegłymi rewidentami postawiono nowe wyzwania. Mowa tu o obowiązku oceny sprawozdania z działalności. Wydaje się, że obecnie biegły rewident oprócz wiedzy z zakresu finansów i rachunkowości musi posiadać wiedzę dotyczącą branży do której należy badany podmiot.

Przygotowywane są kolejne zmiany, które - jak się wydaje - będą miały ogromny wpływ na praktykę audytu zewnętrznego. Rosnące wymagania stawiane przed firmami audytorskimi mogą spowodować, iż na rynku pozostaną tylko największe jednostki. Obecnie udział „czołowych” sześciu firm audytorskich na rynku usług audytorskich świadczonych na rzecz spółek publicznych notowanych na GPW jest znaczny i wynosi ok. 50%.

Wydaje się, że nowe regulacje wpłyną na zwiększenie rotacji firm audytorskich. Jak wskazują wyniki badań na przełomie lat 2011/2012 oraz 2012/2013 jedynie ok 19% badanych spółek zmieniło firmę audytorską.

Konsekwencje implementacji nowych regulacji dotyczących audytu zewnętrznego mogą stanowić płaszczyznę do kolejnych badań empirycznych.

Literatura

- Baker C.R., Wallage P. (2000). Future of Financial Reporting in Europe: Its Role in Corporate Governance. *International Journal of Accounting*, 35 (2), 173–187.
- Cadbury Report (1992). *Financial Aspects of Corporate Governance*. Londyn: The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance and Gee and Co. Ltd.
- Commission of the European Communities (2003). *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A Plan to Move Forward*. Bruksela 21 maja 2003. KOM (2003) 284 wersja ostateczna.
- Deloitte (2012). *Współczesna rada nadzorcza 2012. Praktyka ładu korporacyjnego w Polsce*. Deloitte. Polski Instytut Dyrektorów.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/56/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2006/43/WE w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych.
- <http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/rewizja-finansowa/aktualnosc>
- ICAS (1993). *Auditing into the twenty-first century*. Edinburgh: The Institute of Chartered Accountants of Scotland.
- IFAC (2011). *Integrating the business reporting supply chain*. International Federation of Accountants.
- Jensen M.C., Meckling W.H. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3 (4), 305–360.
- Marcinkowska M. (2014). *Corporate governance w bankach. Teoria i praktyka*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- OECD (2004). *Zasady nadzoru korporacyjnego OECD*. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju.

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 537/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie szczegółowych wymogów dotyczących ustawowych badań sprawozdań finansowych jednostek interesu publicznego, uchylające decyzję Komisji 2005/909/WE.
- Solomon J. (2007). *Corporate Governance and Accountability*. Chichester: Second edition. John Wiley & Sons Ltd.
- Tweedie D. (2004). *Statement of Sir David Tweedie before the Committee on Banking, Housing and Urban Affairs of the United States Senate*. Waszyngton.
- Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, Dz.U. 2015, poz. 1011, 1844.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 o rachunkowości, Dz.U. nr 76, poz. 694, ze zm.
- Winter J. (2002). *Report of the high level group of company law experts on a modern regulatory framework for company law in Europe*. Bruksela.

EXTERNAL AUDIT AS A CORPORATE GOVERNANCE MECHANISM

Abstract: *Purpose* – The aim of the article is to analyze the position of external audit in the corporate governance system. The aim of the article is also the identification of market concentration of audit services provided to public companies listed on the Warsaw Stock Exchange.

Design/methodology/approach – The content presented in this paper is based on the literature and regulations studies. In the research process the annual reports of public companies were also used.

Findings – The analysis of the planned legislative changes indicate that the role of external audit in the system of corporate governance will increase. To a greater extent the process of external audit will involve members of the audit committee. Public companies will be obliged to cyclical changes not only a key auditor but also the audit firm. The study found that only approx. 19% of the units make any change of audit firm for the years 2011/2012 and 2012/2013. It seems that a particularly important, from the corporate governance point of view, is the obligation of auditors to evaluate the reliability of activity report and statement of corporate governance.

Originality/value – The article presents the problem of the location of an external audit in the system of corporate governance, which is a relatively rarely presented in Polish literature. The article presents the planned legislative changes concerning external audit.

Keywords: corporate governance, external audit, accounting.

Cytowanie

- Gad J. (2016). Audyt zewnętrzny jako mechanizm nadzoru korporacyjnego. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 4 (82/1), 665–675. DOI: 10.18276/frfu.2016.4.82/1-55.